

ROZVOJOVÁ POMOC JAKO SOUČÁST REGIONÁLNÍHO ROZVOJE NA PŘÍKLADU MOLDAVSKA

DEVELOPMENT AID AS A PART OF THE REGIONAL DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF MOLDOVA

Bc. Radek Feix

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní, Ústav regionálních a bezpečnostních věd
Studentská 84, 532 10 Pardubice, Česká republika
radek.sgc@seznam.cz

Klíčová slova

Rozvojová spolupráce, rozvojová pomoc, regionální rozvoj, Moldavská republika

Keywords

Development cooperation, development assistance, regional development, Republic of Moldova

Abstrakt

Článek se ve své první části zaměřuje na zdůraznění významu rozvojové pomoci a na způsoby porovnávání ekonomické a životní úrovně států. Druhá část je věnována Moldavské republice a problematickým oblastem jejího rozvoje. Třetí část článku je cílena na popis struktury a objemu rozvojové pomoci, jež je určena tomuto státu, a jejímu vlivu na rozvoj Moldavska.

Abstract

The article is in its first part focused on highlighting the importance of development aid and on the ways of measuring the economic and living standards of countries. The second part is dedicated to the Republic of Moldova and problematic areas of its development. The third part of the article is focused on the structure and volume of development assistance, which is provided to the state mentioned above, and its effect on the development of Moldova.

1. Úvod

Zájmem předních činitelů každého jednotlivého státu je všestranný ekonomický rozvoj. Ne každý stát má však k dosažení tohoto cíle stejnou příležitost (neovlivnitelné historické události, nedostatek přírodních zdrojů, klimatické podmínky).

Cílem článku je snaha zjistit, jakým způsobem se rozvojová pomoc podílí na rozvoji ekonomické a životní úrovně Moldavské republiky. Samotnému výzkumu předcházela hypotéza, že *objem rozvojové pomoci poskytované Moldavské republice by měl v čase klesat, přičemž ukazatele, popisující ekonomickou a životní úroveň této země, by se v průběhu stejné doby zlepšovaly.*

Metodika zpracování článku vychází z analýzy literárních a elektronických zdrojů a z logických vývodů.

Výrazná chudoba nedostatečně rozvinutých zemí se projevuje zvýšenou migrací do států vyspělejších, stejně tak dochází k odlivu kapitálu z této země. Existuje zde zpravidla vyšší kriminalita, vyšší korupce – to ovlivňuje ochotu investovat v tomto státě, a to jak ochotu domácích investorů, tak i zahraničních. Nedostatek kvalifikované lidské síly (ať už z důvodu její emigrace nebo nemožnosti státu si elitu vychovat) vede k neustálému prohlubování krize. V zemích s nízkou životní úrovní se zpravidla vyskytuje nedostatečná úroveň demokracie. Celý tento proces vede k destabilizaci daného regionu států (bohatší země se snaží bránit poklesu životní úrovně svých občanů restrikcemi vůči imigraci obyvatel z chudých oblastí, v regionu klesá počet příležitostí k mezinárodnímu obchodu, přítomnost nestabilních či nedůvěryhodných politických režimů nutí nenávratně investovat do obrany apod.). Z čistě logického hlediska se zdá být moudré dosáhnout v tomto regionu států, mezi nimiž existují značné rozdíly v ekonomické úrovni, harmonického růstu, a to za účelem omezení negativních jevů, jejichž některé projevy byly nastíněny výše.

Díky globálnímu propojení světa (informace, obchodní kanály) však ovlivňují problémy jednoho státu nejen státy okolní (tedy místní region), ale dominovým efektem postupně i území vzdálená. Mělo by tedy být nasnadě, že i na první pohled pevně zakořeněné regiony vyspělých států by se měly svými silami snažit přispět ke stabilizaci a rozvoji těch vzdálených oblastí, které to potřebují.¹

2. Měření ekonomické a životní úrovně zemí

Hospodářská vyspělost státu se nejčastěji zjišťuje podle hrubého domácího produktu (HDP) nebo hrubého národního produktu² (HNP). HDP je *peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území*³, obvykle je tímto obdobím jeden kalendářní rok. HNP je *tvořen sumou všech cen finálních výrobků a služeb vyrobených za kalendářní rok výrobními činiteli ve vlastnictví občanů dané země nejen na území státu, ale i v zahraničí*⁴. Po přepočtení výsledného HDP či HNP podle kurzu dané měny na USD se hodnota stává nominálním ukazatelem ekonomické výkonnosti.

Nominální HDP či HNP však nemusí vyjadřovat skutečnou sílu ekonomiky, upravuje se tedy dle parity kupní síly země (tzv. purchasing power parity- PPP). *PPP představuje poměr cen v národních měnách za stejné výrobky a služby v různých zemích*⁵. Základem výpočtu parit je porovnání cen v národních měnách u dostatečného počtu shodných výrobků a služeb na vnitrostátních trzích. *To se zpravidla provádí metodou spotřebního koše vyjadřujícího běžné náklady domácnosti*⁶. Pro větší vypovídající hodnotu se oba ukazatele většinou udávají per capita, tzn. na osobu.

V rozhodující většině případů platí, že při začlenění PPP do výsledného hrubého domácího či národního produktu se rozvojové země jeví jako výkonnější - v chudších zemích si je za jeden USD možné koupit více zboží, než je tomu v rozvinutých zemích.

HDP však vyjadřuje čistě ekonomickou úroveň státu, neuvažuje její ostatní prvky. OSN proto vytvořila tzv. Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI), který se zaobírá jak ekonomickým pohledem, tak sociálním. Vyspělost státu je tímto určena věrohodněji.

¹ Oddíl zpracován na základě: HOCH, Tomáš. *Základy rozvojové pomoci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, 154 s. ISBN 978-80-7368-370-2.

² V rámci terminologie je vhodné upozornit na fakt, že některé organizace přešly od sousloví „hrubý národní produkt“ k „hrubému národnímu příjmu“, avšak při zachování významu (v anglickém jazyce tedy od „Gross National Product“, GNP, ke „Gross National Income“).

³ Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika. *Český statistický úřad* [online]. © 2013, 8.2. 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produkci_%28hdp%29

⁴ HNP = hrubý národní produkt. In: *BANKOVNICTVÍ A FINANCE - STUDIUM* [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://bankovnictvi-finance.studentske.eu/2009/03/hnp-hruby-narodni-produkt.html>

⁵ Evropský srovnávací program. *Český statistický úřad* [online]. © 2013, 25.1. 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropsky_srovnavaci_program

⁶ HÁJEK, Jan. Země světa podle parity kupní síly na obyvatele za rok 2008. *Ingema: Internet Geographic Magazine* [online]. 15.7.2009 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.ingema.net/in2001/clanek.php?id=1088>

HDI je složen ze tří faktorů: hmotné životní úrovně (měřené výší hrubého domácího produktu⁷ připadajícího na jednoho obyvatele), zdraví a kvality života (měřenými průměrnou délkou dožití) a rozsahu vzdělávacích příležitostí (měřeným kombinovaným podílem příslušné populace navštěvující školy)⁸. Výpočtem se dosáhne hodnoty mezi 1 a 0, přičemž platí čím vyšší číslo, tím lepší úroveň státu (kvality života v něm). Avšak i tento způsob zjišťování vyspělostní úrovně státu má své problémy: nezohledňuje rozdíly v životní úrovni v rámci dané země, ani její úroveň bezpečnosti a životního prostředí.

Pro popis vlivu rozvojové pomoci na výše uvedené ukazatele ekonomické a životní úrovně bylo zvoleno Moldavsko – současný nejchudší stát Evropy.

3. Základní charakteristika Moldavska⁹

Moldavsko (oficiálním názvem Moldavská republika) vzniklo po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991, kdy v tomtéž roce zároveň došlo na východě moldavského území (mezi řekou Dněstr a Ukrajinou) k vytvoření separatistické, tzv. Podněsterské moldavské republiky, jež byla vyjádřením nesouhlasu tamějšího většinového ruského a ukrajinského obyvatelstva s obnoveným příklonem tehdejších hlavních představitelů státu k Rumunsku (během éry strávené v područí Sovětského svazu byly veškeré historické vztahy s Rumunskem nuceně zpretrhány). Podněsterská moldavská republika (dále v textu označována jako Podněsteří) není světem uznána.

Země se rozkládá ve východní Evropě mezi Rumunskem a Ukrajinou (viz obrázek č. 1), je vymezena na západě řekou Prut (na území státu 700 km) a na východě řekou Dněstr (na území státu 400 km). Rozloha státu činí 33 843 km² (bez započtení Podněsteří¹⁰, jež leží na ploše 4 163 km²). K roku 2011 Statistický úřad Moldavské republiky odhaduje¹¹ počet obyvatel státu na 3 560 430 (bez Podněsteří¹²), z toho v hlavním městě Kišiněvu (Chişinău) žije 631 100 (s aglomerací 759 800). Dalšími velkými sídly na území Moldavska jsou Tiraspol (147 812; hl. město Podněsteří), Bălţi (122 900) či Tighina (93 327; rusky Bendery, území Podněsteří).

Moldavsko je pluralitní republikou s jednokomorovým parlamentem. Mezi roky 1999 a 2002 bylo rozděleno¹³ na 9 krajů, 2 autonomní teritoria (Gagauzsko a Podněsteří) a 1 statutární město (Kišiněv). V roce 2002 došlo ke změně v administrativním členění. Nově vzniklo 32 rajonů („raioane“), 5 statutárních měst („municipii“) - Kišiněv, Bălţi, Tighina, Comrat a Tiraspol, a 2 autonomní teritoria - Gagauzsko (Găgăuzia) a Podněsteří (Stînga Nistrului).

Průmysl k roku 2010 zaměstnává téměř pětinu ekonomicky aktivního obyvatelstva a podle Světové banky se na HDP země podílí zhruba sedminou. Zpracovatelský průmysl se na celkové průmyslové produkci podílí 82,6%, je tedy její nejdůležitější součástí. Hlavní součástí zpracovatelského průmyslu je potravinářství a výroba nápojů (50,3%) a výroba nekovových materiálů (9,9%), zbylé součásti jsou podílově minoritní - 3,9% produkce textilií, 3,8% výroba oděvů, 2,8% produkce tabákových výrobků, 2,6% výrobou nábytku a 2,2% strojírenská produkce. Položky zpracovatelského průmyslu označované jako „ostatní“ tvoří 24,5% (z toho hlavní část souhrnně tvoří zpracování masných, ovocných a zeleninových výrobků - 26,4% a z 14,6% zpracování vína). Tři čtvrtiny zpracovatelského průmyslu jsou tedy vázány na zemědělskou produkci. Sektor zemědělství vůči ostatním sektorům (průmyslu a službám) všeobecně ustupuje a snižuje svůj podíl na moldavském HDP. Hlavním artiklem zemědělské produkce je ovoce (vinná réva a jablka, meruňky, švestky aj.), zelenina a obilí, kukuřice a luštěniny,

⁷ Dle parity kupní síly.

⁸ ABZ.cz: *slovník cizích slov* [online]. © 2005-2006 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/index-lidskeho-rozvoje>

⁹ Oddíl založen na: Administrative division of Moldova. *MoldovaGate* [online]. © 2009 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://moldovagate.com/article/show/99>, dále na: Administrativní dělení Moldavska. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Administrativn%C3%AD_d%C4%9Blen%C3%AD_Moldavska

¹⁰ Ač je podle administrativně-územního členění Moldavska oblast Podněsteří (separatistická část) součástí státu, není toto vlastní území monitorováno.

¹¹ Kvůli značné sezónní migraci populace za prací se údaje nedají stanovit s úplnou přesností.

¹² Tato oblast měla k roku 2004 přes 550 000 obyvatel.

¹³ Prvotním členěním po vyhlášení nezávislosti Moldavska bylo 40 rajonů.

slunečnice, tabák a cukrová řepa. Co se týče sektoru služeb, jejich podíl se na HDP neustále zvyšuje, stejně tak roste i podíl zaměstnanosti v tomto sektoru. I přes pokroky v této oblasti je však trh služeb v Moldavsku stále nedostatečný – výjimku tvoří sektor informačních technologií či aktivity spojené s turistikou a vinařstvím. Turistika však stále zaostává za možným potenciálem země - podle oficiálních informací z cestovních kanceláří přicestovalo do Moldavské republiky v roce 2009 pouze 9 189 turistů (přičemž jich vycestovalo zhruba desetinásobné množství). Ekonomickému rozvoji země brání neuspokojivě rozvinutý sektor služeb finančního zprostředkovatelství.

Obrázek 1: Moldavská republika

Zdroj: www.luko2.com

4. Klíčové problematické oblasti rozvoje Moldavska¹⁴

Základní problémy, jež posledních dvacet let od vzniku nynější Moldavské republiky bránily rozvoji této země, mají především politické a až v zápětí nepolitické příčiny. Do odtrhlého Podněsteří byla od počátků angažovanosti bývalého SSSR soustředěna hlavní průmyslová a energetická základna státu, k níž nemá v současné době Moldavská republika přístup. Tyto komplikace tak Moldavskou ekonomiku ponechávají převážně v závislosti na zemědělství, které však nedosahuje svých potenciálních možností. Problém spočívá nejen v nestálosti velikosti produkce z důvodů neovlivnitelnosti klimatických podmínek a výkyvům poptávky na mezinárodních trzích, ale také v rozsahu příjmů, jež zemědělství poskytuje. Je zdůrazňována potřeba jeho rozsáhlé modernizace a zefektivnění. Stav průmyslu je v porovnání s většinou sousedících států na úrovni nedostatečné konkurenceschopnosti. Z aktuálního stavu zemědělství i průmyslu vyplývá potřeba především kvalitativního rozvoje, případně určité restrukturalizace. Stát v obou oblastech potřebuje zvýšit investice. Ty jsou však silně ovlivněné přetrvávající neefektivní státní správou, nevyřešenou podněsterskou otázkou a silnou korupcí. Ekonomiku ovlivňuje i odliv pracujících, malý domácí trh a celková energetická závislost na dovozu energií. Všechny výše uvedené důvody řadí Moldavsko do pozice nejchudší země Evropy.

¹⁴ Oddíl založen na: Moldavsko: ekonomická charakteristika země. *BusinessInfo.cz: oficiální portál pro podnikání a export* [online]. © 1997-2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/moldavsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19036.html#TOP>

5. Struktura rozvojové pomoci Moldavsku

5.1. Členové Výboru pro rozvojovou pomoc

Podle dat Světové banky navázala oficiální rozvojovou spolupráci s Moldavskem valná většina členů Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC). Nejvíce angažujícími se státy mezi lety 2000 a 2010 jsou Spojené státy americké, Švédsko, Nizozemsko, Německo, Velká Británie, Japonsko a Švýcarsko. Hlavním donorem jsou však instituce Evropské unie – z celkové částky Moldavskem přijaté bilaterální oficiální rozvojové pomoci (ODA) 228,43 mil. USD v roce 2010 od nich pocházelo 60%. Zmíněných osm dárců se v tomtéž roce na celkové přijaté částce podílelo více než 91%. Pořadí dárců podle objemu poskytnuté ODA za roky 2000 až 2010 ukazuje tabulka č. 1.

Tabulka 1: Členové DAC a jejich pomoc Moldavsku

čistá ODA z bilat. vztahů (mil. USD)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	celkem 00-10
Instituce EU	5,3	4,64	11,27	8,48	10,04	40,44	26,22	66,26	81,86	106,22	138	498,73
USA	35	43,51	56,91	41,7	32,76	30,09	23,89	18,94	35,87	32,17	19,39	370,23
Švédsko	2,41	2,55	4,57	4,55	7,22	8,52	11,86	17,11	13,54	20,65	12,45	105,43
Nizozemsko	13,47	15,15	3,47	4,91	5,6	8,3	7	7,95	6,93	2,09	5,62	80,49
Německo	1,9	1,88	2,4	5,52	6,25	7,81	9,42	9,28	10,72	9,02	8,67	72,87
Velká Británie	1,11	2,53	3,32	5,31	4,86	2,96	3,42	6,8	6,1	3,22	14,46	54,09
Japonsko	2,63	8,15	5,91	4,3	3,33	3,71	6,11	5,7	9,58	3,07	0,93	53,42
Švýcarsko	1,77	1,97	2,15	3,27	3,22	5,34	6,01	5,77	7,94	7,28	8,65	53,37
Francie	1,03	1,08	2,29	2,71	4,19	4,48	6,63	7,26	7,32	7,03	6,44	50,46
Rakousko	0,18	0,15	0,8	2,09	2,59	6,65	1,96	3,95	4,5	3,5	3,68	30,05
Norsko	0,65	0,98	1,09	2,27	1,31	2,76	2,74	3,19	4,92	3,69	3	26,6
Řecko	0,46	0,27	0,31	1,67	2,09	1,59	2,51	2,94	2,11	1,8	1,21	16,96
Dánsko	0	0	1,47	0	1,94	0,9	0,41	0,08	0,21	0,34	2,69	8,04
Itálie	0,65	0,25	0,4	1,14	0,08	0	0,11	1,24	0,49	0,67	1,44	6,47
Finsko	0,07	0,15	0,46	0,04	0,04	0,13	0,82	1,12	1,4	0,8	1,22	6,25
Kanada	0,12	0,05	0,32	0,5	0,58	0,62	0,23	0,35	0,16	0,01	0,16	3,1
Španělsko	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,06	0,01	0,65	1,8	0,39	0,06	3,06
Lucembursko	0	0,01	0,35	0,29	0,39	0,07	0,2	0,24	0,31	0,28	0,28	2,34
Irsko	0,03	0,02	0,09	0,07	0,02	0,15	0,06	0,28	0,13	0,05	0,02	0,92
Belgie	0	0,1	0,02	0,03	0,07	0,24	0,11	0,08	0,14	0,04	0	0,83
Jižní Korea	0,05	0,01	0,04	0,06	0,09	0,08	0	0	0,06	0	0,06	0,45
Portugalsko	0	0	0	0,01	0	0	0	0,22	0,01	0,01	0	0,25
Austrálie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nový Zéland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem za rok	66,86	83,46	97,65	88,95	86,68	124,9	109,72	159,37	196,03	202,36	228,43	1444,41

Zdroj: www.worldbank.org; zpracování autora

V následujících subkapitolách je uvedena základní charakteristika rozvojové spolupráce mezi prvními nejvýznamnějšími třemi členy DAC a Moldavskou republikou.

5.2. EU¹⁵

Evropská unie je hlavním poskytovatelem pomoci Moldavské republice. Mezi lety 1991 a 2006 tomuto státu přispěla více než 300 mil. EUR, přičemž přes dalších 200 mil. EUR Moldavsko získalo mezi lety 2007 a 2009. V období 2010-2013 je předpokládána alokace ve výši 500 mil. EUR¹⁶. Součástí objemu pomoci směřované do Moldavska mezi lety 1991 a 2006 byl program Technické podpory Společenství nezávislých států (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States – TACIS), včetně jeho národní¹⁷ a regionálně-přeshraniční¹⁸ komponenty, dále tematická podpora v podobě Programu potravinového zabezpečení (Food Security Programme – FSP), Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (European Instrument for Democracy and Human Rights –

¹⁵ Oddíl založen na: Moldova. *European Commission* [online]. [2013], Last update: 06/02/2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/moldova/moldova_en.htm

¹⁶ EU Assistance to Moldova: background. *Delegation of the European Union to Moldova* [online]. [2009] [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/projects/overview/index_en.htm

¹⁷ TACIS se v Moldavsku od roku 2001 soustředil na tři oblasti: 1) podpora institucionálních, právních a správních reforem, 2) podpora soukromému sektoru a pomoc ekonomickému rozvoji, 3) podpora při řešení sociálních důsledků hospodářské transformace.

¹⁸ Regionální a příhraniční spolupráce byla zacílena především na zlepšování infrastruktury a životního prostředí, hraniční management, boj s pašováním drog a s nelegálním obchodem s lidmi.

EIDHR), také makrofinanční pomoc a humanitární pomoc zprostředkovávaná nynějším Generálním ředitelstvím pro humanitární pomoc a civilní ochranu (European Community Humanitarian Office – ECHO).

Základním cílem pomoci EU v Moldavsku je rozvoj vzájemného těsného vztahu v přímé souvislosti s realizací Evropské politiky sousedství¹⁹ (European Neighbourhood Policy - ENP), ke které bylo Moldavsko přizváno v roce 2004, a její východní dimenze – tzv. Východního partnerství (Eastern Partnership). Moldavsko je aktivním členem programu Východní partnerství již od jeho založení v roce 2009.

V současné době funguje spolupráce mezi EU a Moldavskem na základě Národního orientačního programu 2011-2013, který je směřován vstříc podpoře dosažení klíčových cílů, vytyčených v Akčním plánu EU-Moldavsko. Národní orientační program pro Moldavskou republiku se zaměřuje na politické a socioekonomické reformy, jež spadají pod tři prioritní sektory: (1) dobrá správa, vláda zákona a základní práva, (2) sociální a lidský rozvoj, (3) obchod a udržitelný rozvoj.

5.3. USA²⁰

Jak již bylo uvedeno, USA jsou z členů DAC po Evropské unii druhým největším dárce ODA Moldavsku. Hlavní agenturou zprostředkovávající rozvojovou spolupráci s Moldavskem je americká rozvojová organizace USAID. V Moldavsku začala pracovat v roce 1992 při jeho hospodářské transformaci (rozvoj zdravotních a sociálních zachytných sítí, demokratizace země a podpora při privatizaci). Její projekty v této zemi jsou dnes zacíleny na podporu ekonomického růstu a demokratické správy věcí veřejných.

V rámci podpory ekonomického růstu je USAID partnerem veřejného i soukromého sektoru. V soukromém sektoru se soustředí na klastry průmyslu vstříc posílení konkurenceschopnosti na regionálních a světových trzích a na rozvoj zemědělství s vyšší přidanou hodnotou. Zároveň podporuje tvorbu příznivějšího podnikatelského prostředí pro investování skrze iniciativy regulačních a právních reforem.

Projekty směřující do veřejného sektoru čítají posilování kapacit místní správy za účelem zlepšení veřejné zodpovědnosti a dostupnosti služeb. Realizované programy se také podílejí na podpoře soudnictví a občanské společnosti s cílem zlepšení „vlády zákona“ a boje s korupcí. USAID dále spolupracuje s politickými stranami a dalšími volenými orgány za účelem posílení transparentnosti a skutečného hájení zájmů občanů v politice země.

5.4. Švédsko²¹

Hlavní švédskou rozvojovou organizací je vládní agentura SIDA (Swedish International Development Cooperation Agency). Zaměřuje se především na střední a východní Evropu. Švédská rozvojová činnost v Moldavsku je v období 2011 – 2014 přizpůsobena moldavským ambicím v podobě výhledové integrace s Evropskou unií.

¹⁹ Strategie ENP z května 2004 uvádí, že cílem ENP je sdílet výhody rozšíření z roku 2004 se zeměmi sousedství posilováním stability, bezpečnosti, blahobytu všech, jichž se to týká. Privilegované vztahy jsou založeny na vzájemných závazcích zejména v oblastech vlády práva, dobrého vládnutí, respektu k lidským právům, včetně práv menšin, prosazování dobrých sousedských vztahů a principů tržního hospodářství a udržitelného rozvoje. In: Evropská politika sousedství. *Euroskop.cz: věcně o Evropě* [online]. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>

²⁰ Oddíl zpracován na základě oficiálních stránek USAID: Moldova. *USAID: from the american people* [online]. March 18, 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.usaid.gov/where-we-work/europe-and-eurasia/moldova> a ze stránek této organizace, které se věnují přímo Moldavsku: *USAID/Moldova* [online]. February 26, 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://moldova.usaid.gov/>

²¹ Oddíl založen na: Our work in Moldova: modernization and increased respect for human rights on the path towards EU integration. *Sida: Swedish International Development Cooperation Agency* [online]. Wednesday, June 17, 2009, Changed: Thursday, January 24, 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.sida.se/English/Countries-and-regions/Europe/Moldova-/Our-work-in-Moldova/>

Bilaterální rozvojová spolupráce je tak rozdělena na tři oblasti: (1) podpora dobrého a demokratického vládnutí s důrazem na veřejnou správu, (2) využívání obnovitelných zdrojů energie, rozvíjení energetického managementu a jeho zefektivňování, (3) rozvoj trhu (asistence při rozvoji kvality produkce před očekávaným rozšířením moldavského přístupu na trhy Evropské unie, informování soukromého sektoru o požadavcích a normách spojených s fungováním unijního trhu aj.).

5.5. Podpora Moldavska Skupinou Světové banky a Organizací spojených národů

Oficiální spolupráce mezi světovou bankou (SB) a Moldavskou republikou započala v roce 1992. Do roku 2012 bylo v 80 zveřejněných projektech Moldavsku skrze financování IDA či IBRD přiznáno téměř 1,1 mld. USD, realizováno přes 340 trustových fondů v hodnotě přesahující 200 mil. USD, přes IFC a MIGA pak bylo poskytnuto financování a záruky ve výši 295 mil. USD. Celé tři čtvrtiny objemu Moldavskem získaných financí, které byly vypůjčeny v období let 1993 až 2013, byly směřovány do dvou sektorů: podpoře rozpočtu pro vykonávání reformy hospodářských politik (46%) a podpoře průmyslové infrastruktury (20%). Zbývající půjčky byly určeny rozvoji venkovských oblastí (14%), lidskému rozvoji (11%), finančnímu a soukromému sektoru (8%).

V dokumentu zabývajícím se strategií partnerství Světové banky s Moldavskem pro roky 2009-2012 (Country Partnership Strategy for the Republic of Moldova for the Period FY09-FY12) byly určeny následující prioritní oblasti spolupráce: (1) zlepšování ekonomické konkurenceschopnosti za účelem podpory trvale udržitelného růstu; (2) minimalizace sociálních rizik a rizik životního prostředí, budování lidského kapitálu, podpora sociálního začleňování; (3) zlepšování řízení veřejného sektoru.

Moldavská republika se stala součástí OSN 2. března 1992. Od této doby bylo v Moldavsku realizováno skrze sub-agentury OSN mnoho činností, jež cílily na rozvoj tamní ekonomiky i životní úroveň obyvatelstva. V průběhu let 2000 až 2010 se v zemi nejvíce angažoval **Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj** (International Fund for Agricultural Development - IFAD) a **Rozvojový program OSN** (United Nations Development Programme - UNDP).

IFAD²² se v Moldavsku od roku 1999 podílel na pěti projektech a programech, do kterých celkem investoval (zapůjčil) 68,9 mil. USD. Celkovým cílem Fondu je redukce chudoby skrze podporu rozvoje tržní ekonomiky na venkovských oblastech. Fond se ve všech svých dosavadních projektech zaměřuje na rozvoj a poskytování na míru šitých zemědělských finančních služeb (ve spolupráci s místní vládou, partnery a dalšími dárci se IFAD přispívá k vytvoření jednotné strategie mikrofinancování), dále na zvyšování standardů kvality pěstované produkce a na rozvoj počtu pracovních míst a velikosti příjmů zaměstnanců.

UNDP²³ v Moldavsku funguje od ujednání dohody mezi tamní vládou a Rozvojovým programem 2. října 1992, kdy bylo zároveň vytyčeno poslání jeho činnosti v zemi. Je jí podpora a doplnění snah Moldavska o vyřešení jeho hlavních problémů, které spočívají v ekonomickém rozvoji a zároveň prosazování společenského pokroku a lepší úroveň života. V dokumentu Rámec rozvojové spolupráce OSN (UN Development Assistance Framework – UNDAF) 2007-2012 byly stanoveny následující dvě stěžejní priority práce UNDP v Moldavsku: (1) dobrá správa a (2) regionální a místní rozvoj.

6. Obecné cílení rozvojové pomoci pocházející od členů Výboru pro rozvojovou pomoc, od Skupiny Světové banky a Organizace spojených národů

V rámci skladby rozvojové spolupráce, tedy podoby realizovaných programů a projektů sledovanými státy a organizacemi, byl největší počet z nich věnován podpoře reformy ve veřejné a soukromé sféře. Další význačnou oblastí zájmu zahraničních partnerů byla pomoc s rozvojem venkovských oblastí a zvyšování kvalifikace lidského faktoru v zemi. Třetí oblastí podpory se ukázal sektor malých a středních podniků. Tato oblast byla pak provázána s podporou rozvoje kvalitního a efektivního

²² Založeno na: IFAD in the Republic of Moldova. *IFAD: Enabling poor rural people to overcome poverty* [online]. © 1995-2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z:

<http://operations.ifad.org/web/ifad/operations/country/home/tags/moldova>

²³ Založeno na: Republic of Moldova: United Nations Development Programme. *United Nations Development Programme: Empowered Lives. Resilient Nations* [online]. © 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z:

http://www.undp.md/about/country_mandate.shtml

zemědělství (cílicího na produkty s vyšší přidanou hodnotou) a konkurenceschopnosti na evropských trzích. Čtvrtým směrem pomoci byl rozvoj sektoru sociálních a zdravotních služeb (včetně snah o soustavné snižování chudoby a sociálního vyloučení).

7. Objem oficiální rozvojové pomoci

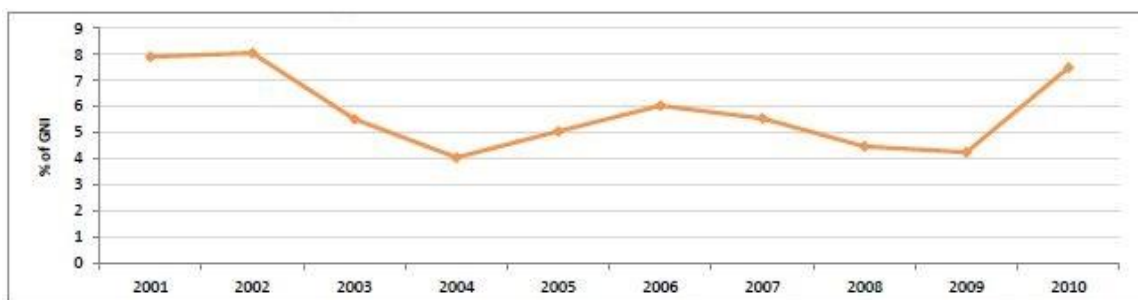
V předešlé kapitole bylo poukázáno na různorodost podob rozvojové pomoci, kterou Moldavsko získává od svých zahraničních partnerů. Z níže uvedené tabulky č. 2 vyplývá, že mezi roky 2000 a 2010 objem poskytované oficiální rozvojové pomoci roste, s výjimkou let 2003 a 2004.

Tabulka 2: Celková ODA poskytnutá Moldavsku

Dekompozice ODA (mil. USD)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
celková ODA od členů DAC	66,86	83,46	97,65	88,95	86,68	124,9	109,72	159,37	196,03	202,36	228,43
celková ODA od nečlenů DAC	56,14	41,54	45,35	33,05	32,32	44,1	120,28	107,63	101,97	41,64	241,57
ODA poskytnutá agenturami OSN	3,13	3,51	4,7	6,48	5,7	5,59	8,79	12,05	19,56	9,23	10,62
celková přijatá ODA	126,13	128,51	147,7	128,48	124,7	174,59	238,79	279,05	317,56	253,23	480,62

Zdroj: www.worldbank.org; zpracování autora

Na grafu č. 1 je uvedeno, jak velkým rozsahem se ODA podílela na Moldavském hrubém národním příjmu v období let 2001 až 2010. Hrubý národní příjem (HNP) je na obrázku uveden pod anglickou zkratkou GNI (Gross National Income).

Graf 1: Graf podílu ODA na moldavském HNP v období let 2001-2010

Zdroj: www.oecd.org; zpracování autora

Je nutné podotknout, že z hlediska rozsahu existujících finančních toků je náročnost úplného zachycení celkové ODA velmi obtížná. Při chybějících datech je jejich doplňování z různých (ač důvěryhodných) zdrojů taktéž obtížné – většina číselných řad se zpravidla liší, přestože se věnují stejné záležitosti.

8. Vliv rozvojové pomoci a spolupráce na rozvoj Moldavska

Ekonomická a životní úroveň Moldavské republiky se od začátku sledovaného období – roku 2000 – relativně zlepšila. Některé oblasti dosáhly výrazné pozitivní změny (redukce relativní chudoby z 54% obyvatelstva v roce 2001 na 4,3% v roce 2010, redukce absolutní chudoby z 27% na 0,4%), viz tabulka č. 3, některé pouze mírné pozitivní změny – např. vývoj hodnoty Indexu lidského rozvoje z 0,592 v roce 2000 na 0,660 v roce 2012, což představuje faktické zlepšení (i přes propad z 93. místa na 113. žebříčku zemí dle HDI) – tabulka č. 4.

Tabulka 3: Vývoj příjmové chudoby v Moldavsku

Vývoj příjmové chudoby v Moldavsku	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
úroveň chudoby ve městech (% z celkové městské populace)	x	x	x	x	x	24,8	18,4	15,2	12,6	10,4
úroveň chudoby na venkově (% z celkové venkovské populace)	x	x	x	x	x	34,1	31,3	34,6	36,3	30,3
úroveň chudoby z celonárodního pohledu (% celkové populace)	x	x	29	26,5	29	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9
podíl celkové populace žijící pod 2 USD* na den (%)	54,33	40,94	27,75	28,82	35,13	11,11	6,61	6,91	7,11	4,35
podíl celkové populace žijící pod 1,25 USD* na den (%)	26,47	17,49	6,76	8,14	12,49	2,01	0,92	1,05	0,44	0,39

* v cenách roku 2005 při PPP

Zdroj: www.worldbank.org; zpracování autora

Tabulka 4: Rozklad HDI Moldavska

Dekompozice moldavského HDI	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
pilíř 1 "zdraví"	0,741	0,755	0,757	0,76	0,764	0,768	0,773	0,778	0,783
pilíř 2 "vzdělání"	0,675	0,708	0,715	0,716	0,716	0,714	0,716	0,716	0,714
pilíř 3 "příjem"	0,416	0,484	0,49	0,492	0,504	0,489	0,504	0,512	0,517
celkový index HDI	0,592	0,636	0,642	0,644	0,65	0,645	0,652	0,657	0,66
pozice ve světovém žebříčku HDI	93	99	96	98	99	106	113	113	113

Zdroj: www.hdr.undp.org; zpracování autora

Hrubý domácí produkt i hrubý národní produkt byl v roce 2010 oproti roku 2000 téměř pětinasobný, rychlost růstu HDP byla mezi lety 2001-2005 v průměru 7%, růst HNP pak celých 9%. Rychlost ekonomického růstu byla následně velmi zmírněna světovou finanční krizí (včetně nepříznivých klimatických událostí), rok 2010 se však v obou ukazatelích opět jeví jako pozitivní (7% a 10%). Vývoj HDP a HNP viz tabulka č. 5. a č. 6. Co se týče celkové pozice v žebříčku zemí dle HDP, zaujímá Moldavsko v roce 2010 139. pozici z 214 měřených zemí (v roce 2000 bylo 158.). Nezaměstnanost se mezi roky 1999-2006 držela na průměrných 8%, od roku 2007 do roku 2009 byla vykázána v průměrné výši 5%.

Tabulka 5: Vývoj HDP

HDP (běžné ceny)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
mln. USD	1,288	1,481	1,662	1,981	2,598	2,988	3,408	4,402	6,055	5,439	5,812
roční růst (%)	2,1	6,1	7,8	6,6	7,4	7,5	4,8	3,1	7,8	-6	7,1
per capita* (USD)	354	407,7	458,7	548,3	720,9	831,2	950,6	1230,8	1696	1525,5	1631,5

*mimo Podněsteň

Zdroj: www.worldbank.org; zpracování autora

Tabulka 6: Vývoj HNP

HNP (běžné ceny)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
mln. USD	1,363	1,448	1,657	2,063	2,614	3,191	3,681	4,139	5,365	5,594	6,491
roční růst (%)	1,7	11,4	8	12,3	8,1	6,6	4,9	1	8	-9,8	10,1
per capita* (USD)	370	400	460	570	730	890	1030	1160	1500	1570	1820

*mimo Podněstě

Zdroj: www.worldbank.org; zpracování autora

Co se týče rozvoje sektorů ekonomiky, nárůst v zaměstnanosti zaznamenal sektor služeb (v roce 1999 zhruba 37,5% obyvatelstva, v roce 2008 50%) a průmyslu (ve stejném období z 14% na zhruba 20%), zemědělství zaznamenalo pokles téměř o 20% (z 49% na 31% zaměstnaných). V roce 2010 je HDP tvořeno z 72% službami, z 14% zemědělstvím a ze 13% průmyslem (v roce 2000 ve stejném pořadí 50%, 30%, 20%). Přímé čisté zahraniční investice v Moldavsku v roce 2010 oproti roku 2000 více než zdvojnásobily (ze 128 mil. USD na více než 260 mil. USD) – viz tabulka č. 7.

Tabulka 7: Přímé zahraniční investice (PZI) v Moldavsku

přímé zahraniční investice (PZI)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
čisté PZI (mil. USD)	127,46	103,32	83,60	73,64	147,79	190,86	259,40	523,90	695,38	138,57	193,90	260,45
čistý příliv PZI (% HDP)	9,90	3,68	5,06	3,72	3,37	6,38	7,59	12,18	12,00	2,48	3,47	4,20

Zdroj: www.worldbank.org; zpracování autora

Při posouzení země Indexem globální konkurenceschopnosti se v roce 2012 ocitá na 87. pozici ze 144 hodnocených (86. ze 122 v roce 2006). Moldavská republika je agenturou Economist Intelligence Unit v současné době posouzená jako tzv. „nedokonalá demokracie“. V rámci úrovně demokracie jsou v Moldavsku kladně hodnoceny zejména občanské svobody a politický pluralismus, záporně pak především vývoj v oblasti politické kultivovanosti a fungování vlády. Největším zápor, brzdícím další vývoj státu - tak jak ho vidí organizace Transparency International - je míra korupce, kterou se stále nedaří zmírňovat. S průměrnou známkou 2,8 z 10 mezi lety 2000-2010 se tak Moldavsko stále řadí mezi spodní třetinu hodnocených zemí. Problémem je i nadále otevřená otázka Podněstě a přetrvávající energetická závislost na Ruské federaci.

9. Závěr

Úvodní hypotéza práce, a to, že objem rozvojové pomoci poskytované Moldavské republice by měl v čase klesat, přičemž ukazatele, popisující ekonomickou a životní úroveň této země, se v průběhu stejné doby zlepšují, se nepotvrdila. Objem pomoci během sledovaných let stále narůstá, přičemž ukazatele vyspělosti indikují jen mírný či relativní pokrok. Přesto však realizace projektů a programů (jejichž celkový počet je vysoký, což bylo zároveň důvodem, proč byl v článku uveden pouze výčet – a to ne definitivní - oblastí, jimž se věnují) měla v mnoha konkrétních oblastech kladné dopady. Dále, časová osa pro definitivní posouzení vlivu rozvojové pomoci je stále přeci jen krátká, mnohem přesnější zhodnocení přinesou až budoucí výzkumné práce. Po zvážení těchto souvislostí je tedy vhodné konstatovat, že rozvojová pomoc má smysl a pro dosažení jejího cíle je nutné ve stávajících činnostech pokračovat.

Tento článek vznikl jako součást Studentské grantové soutěže Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice SG FES 01/2011 na základě stejnojmenné diplomové práce.

10. Použitá literatura

1. ABZ.cz: slovník cizích slov [online]. © 2005-2006 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/index-lidskeho-rozvoje>
2. Administrative division of Moldova. MoldovaGate [online]. © 2009 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://moldovagate.com/article/show/99>
3. Administrativní dělení Moldavska. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Administrativn%C3%AD_d%C4%9Blen%C3%AD_Moldavska
4. BANKOVNICTVÍ A FINANCE - STUDIUM [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://bankovnictvi-finance.studentske.eu/2009/03/hnp-hruby-narodni-produkt.html>
5. EU Assistance to Moldova: background. Delegation of the European Union to Moldova [online]. [2009] [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/projects/overview/index_en.htm
6. Evropská politika sousedství. Euroskop.cz: věcně o Evropě [online]. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>
7. Evropský srovnávací program. Český statistický úřad [online]. © 2013, 25.1. 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropsky_srovnavaci_program
8. HÁJEK, Jan. Země světa podle parity kupní síly na obyvatele za rok 2008. Ingema: Internet Geographic Magazine [online]. 15.7.2009 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.ingema.net/in2001/clanek.php?id=1088>
9. HOCH, Tomáš. Základy rozvojové pomoci. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, 154 s. ISBN 978-80-7368-370-2.
10. Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika. Český statistický úřad [online]. © 2013, 8.2. 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_%28hdp%29
11. IFAD in the Republic of Moldova. IFAD: Enabling poor rural people to overcome poverty [online]. © 1995-2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://operations.ifad.org/web/ifad/operations/country/home/tags/moldova>
12. Moldavsko: ekonomická charakteristika země. BusinessInfo.cz: oficiální portál pro podnikání a export [online]. © 1997-2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/moldavsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19036.html#TOP>
13. Moldova. European Commission [online]. [2013], Last update: 06/02/2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/moldova/moldova_en.htm
14. Our work in Moldova: modernization and increased respect for human rights on the path towards EU integration. Sida: Swedish International Development Cooperation Agency [online]. Wednesday, June 17, 2009, Changed: Thursday, January 24, 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.sida.se/English/Countries-and-regions/Europe/Moldova-/Our-work-in-Moldova/>
15. Republic of Moldova: United Nations Development Programme. United Nations Development Programme: Empowered Lives. Resilient Nations [online]. © 2013 [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: http://www.undp.md/about/country_mandate.shtml
16. USAID/Moldova [online]. February 26, 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://moldova.usaid.gov/>
17. USAID: Moldova. USAID: from the american people [online]. March 18, 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.usaid.gov/where-we-work/europe-and-eurasia/moldova>